

Ex-Libris: "Over vrijbuiters en quaetdoenders"
een boek over terreur op het Vlaamse platteland, eind 16de eeuw

door Ivan VAN HYFTE

De historicus Tim PICEU heeft met dit werk een prestatie neergezet die, vanuit zijn historische context en zijn "Oostendse" duiding, een vermelding in ons tijdschrift waard is.

In deze pas verschenen studie (2008) bij Uitgeverij Davidsfonds (Leuven) neemt hij ons mee op strooptocht in Vlaanderen, dat toen op het einde van de 16de eeuw door Oostende en Sluis gegijzeld werd. De hoofdpersonages zijn vrijbuiters die ongestraft roofden, vee stalen, moordden, plunderden en verkrachtten. Het resultaat van al dit bestiale en criminele laat zich zo raden bij de plattelandsbevolking...

Wie waren eigenlijk die "vrijbuiters"? De historische bronnen benoemden hen vaak met de naam van hun uitvalsbasis: "Oostendenaers, Slusenaers, die van Vlissinghe of di van Axele". Bepaald geen koorknepen die boeren beroofden, rijke dorpelingen tegen losgeld ontvoerden of voedseltransporten plunderden.

Over die "quaetdoenders" hebben al heel wat historici zich gebogen, maar nog nooit is onderzoek verricht naar de organisatie van en achtergronden bij de vrijbuitery. Met enige fierheid lees ik dat pionierswerk hieromtrent werd geleverd door onze Oostendse historicus Edward VLIETINCK, die 40 bladzijden lang, met veel pathos de terreur, die Oostendse vrijbuiters zaaiden, beschrijft. "Het oude Oostende" schrijft PICEU "... is sindsdien niet meer geëvenaard..." Graag genoteerd.

Inderdaad, over die complexe periode tussen de opstand (1584) en het Beleg (1601) is niet zoveel te vinden in onze plaatselijke, wetenschappelijke biografieën. De auteur bezorgt ons hierop een vlot leesbare aanvulling met documenten uit Belgische, Nederlandse archieven, bibliotheken en musea.

De onzen - zo gaan we ze maar noemen - waren niet altijd solcaten die in dienst waren van het Staatse leger (wat historici tot hier toe aannamen) maar Vlamingen die de erbarmelijke levensomstandigheden in hun dorp of stad ontvluchtten, alles kwijt geraakt waren door de ineensstorting van de economie en hoopvol een vooruitzicht hadden op soldij en buit, met als geografische achtergrond Het Brugse Vrije.

In 1583 begint FARNESE aan de herovering van Vlaanderen. Brugge verzoent zich, Gent moet zijn koppigheid met een hard vredesverdrag bekopen, maar Oostende en Sluis willen niet meestappen en hun garnizoenssoldaten beginnen aan hun vrijbuiteryactiviteiten, wat het economisch leven in Het Vrije nóg diepgaander ontwricht. Zo moest de Duinenabdij die grond verpachtte aan boeren, pachtovereenkomsten opstellen op maat van de Oostendse plunderingen. Hoe meer schade, hoe lager de pachtsommen. De "Vlaamsche Kronijk" noemt onze stad "dat uvalligh nest ende roofcot van Oosthende"; andere bronnen spreken van "grypvogels" en "springhanen". Beeldrijke taal met een besmeurd imago!

Wie de beklievende reeks gravures van Jacques CALLOT, "Les misères et malheurs de la guerre" kent, begrijpt tenvolle wat het betekent: gevangenen nemen. Een geschokte arbeider vluchtte uit Oostende omdat hij niet langer de gruwelen kan aanzien als "...zommeghe de kele afghesneden, andre ghehanghen, andre in dycken ghesmeten, met stokken zo onder twater ghehouden totterdood..." (p. 76).

Of het roven van vee; Oostendenaars verkochten soms hun vangst aan dezelfde boeren die ze eerder hadden beroofd. Of het overvallen van konvooien; in december 1584 brachten "...den rebellen van Oosthende 22 waghē - peerden om, latende de zelve doot ligghen in de straten...". Over de barbaarse moordpartijen wil ik hier niet uitweiden.

Zelfs pogingen van Karel van Mansfeld en koninklijk bevelhebber LA MOTTE om de rebelse stad in te nemen, mislukten. Oostende was gewoon te sterk. Merkwaardig is dan weer dat vanaf 1590 de Oostendse "grypvogels" vleugellam leken geworden te zijn. Waar was plots dat brutaal Oostends geweld dat voor kort de veestapel van hele dorpen naar haar uitvalsbasis dreef? Auteur PICEU is de mening toegedaan dat door een maandelijks betaling van de Vlaamse dorpen, een contributieheffing, de vrijbuitērij omzeggens verdween. Het Vrije kocht daarmee vrijstelling van rooftochten door vrijbuitērs af. Over deze contributies wijdt de auteur zeer uitvoerig uit (p. 99-184). Nogal moeilijk van materie, maar lezerswaard, al was het maar om de Oostendse context die met heel wat realia belicht wordt.

Met de gekende items als de fortengordel, Den Tocht in Vlaenderen, Het Beleg en de val van Sluis eindigt deze fel afgeslankte versie van PICEU's licentiaatsverhandeling. Alvast een aanrader of een laat nieuwjaarscadeau dat op de Ostendiana-boekenplank zeker niet zou misstaan.

* * *

KENT U ONZE VERNIEUWDE WEBSITE AL?

SURF NAAR: WWW.DEPLATE.BE